

Ontwikkelen van een erfgoedvisie voor het verkrijgen van subsidies

STARTNOTA ERFGOEDBEHEER/ERFGOEDVISIE

Reglement – Beoordeling

§ 2. Bij de beoordeling van de aanvragen en de bepaling van de aard en de omvang van de provinciale subsidie worden, indien van toepassing, ook volgende elementen in rekening gebracht:

- 1° de mate waarin de aanvraag kadert in strategisch erfgoedbeheer;
- 2° de mate waarin rekening wordt gehouden met de aanbevelingen en werkschrijvingen in het inspectierapport van Monumentenwacht. In het verlengde van deze adviezen ligt de nadruk bij de werken op het tijdig ingrijpen om problemen te voorkomen, om beginnende schade onder controle te krijgen en om te verhinderen dat een probleem nog terugkomt. Hierbij staat het maximaal behoud van de originele staat en materialen voorop.
- 3° de mate waarin rekening wordt gehouden met het advies van het Regionaal Landschap.

In Aanvraagformulier

→ Beschrijf hoe deze aanvraag past in een ruimere erfgoedvisie (eventueel erfgoedvisie, monumentenplan, beheersplan, ... meesturen). (max. 1.000 karakters, spaties inbegrepen)

Wat is hiervoor nodig?

Een referentiekader voor de aanvrager en voor de beoordeling. Dit referentiekader is tegelijk ook een handleiding om stappen te zetten in het vastleggen van een erfgoedvisie = hoe strategisch omgaan met het waardevol onroerend erfgoed in eigen bezit/beheer (gemeenten en centrale kerkbesturen) en/of op het grondgebied (gemeenten).

Hoe kan u een erfgoedvisie ontwikkelen?

Wat is een erfgoedvisie?

Een (gemeentelijke) erfgoedvisie is een plan dat de visies, ambities... vastlegt voor het behoud, beheer en de herbestemming van het erfgoed binnen het beleidsdomein.

Waar komen we vandaan en wat heeft ons gevormd? Wat beschouwen we als ons erfgoed en hoe willen we ermee omgaan? (Erfgoedvisie Oisterwijk)

Een goede erfgoedvisie is dus gebaseerd op enkele **waarden of 'bouwstenen'** en **doelstellingen of 'ambities'**. Het is aan te raden om deze te vermelden in de erfgoedvisie. *De waarden of bouwstenen zijn **aanknopingspunten** van waar de erfgoedvisie naar toe wil bouwen (voorbeelden zijn: toekomstgericht, verbondenheid, beleving...).

Het doel van de visie is om aan te tonen wat de gemeente zou willen doen aan het huidige erfgoedbeleid. Het specificeren van de doelstellingen kan daarbij helpen voor het uitwerken van de specifieke maatregelen die genomen zouden worden. Het kan bevorderend zijn om casestudies/projecten aan te halen waaraan zowel gewerkt wordt, als waarvan de plannen bestaan.

Daarnaast schetst de erfgoedvisie de geschiedenis en toekomst van het erfgoed binnen het grondgebied.

Hou rekening met volgende kenmerken en aanbevelingen tijdens het uitwerken van de erfgoedvisie:

De erfgoedvisie is integraal:

De erfgoedvisie is integraal en moet dus naast de zorg voor het bouwkundig erfgoed, zowel beschermd als niet-beschermd, ook de zorg van archeologische erfgoed, cultuurhistorische landschappen en stads- en dorpsgezichten omvatten. Naast het onroerend erfgoed, moet er ook aandacht aan het roerend erfgoed gegeven worden. Het gaat hier om het behoud, het gebruik en de herbestemming van het (on)roerend erfgoed.

De erfgoedvisie is uitgewerkt voor een lange termijn:

Er moet gestreefd worden naar een visie die zich over meerdere jaren uitspannt. Een erfgoedvisie over een lange termijn helpt meebouwen aan de toekomstgerichtheid van de erfgoedzorg in de gemeente.

De erfgoedvisie is geïntegreerd in het globaal beleidsplan van de gemeente:

Een erfgoedvisie zou complementair moeten zijn met het al bestaande beleid van de gemeente of kerk. Aanknopingspunten met het cultuurbeleid, het toerismebeleid en het vergunningen- en planningsbeleid.

- Aandacht voor het betrekken van archeologisch erfgoed. Archeologisch onderzoek kan op voorhand ingepland worden met naderende (kern-) stedelijke werken.
- *Behandel en motiveer vergunningsaanvragen met extra aandacht voor het erfgoed. Volg de uitvoering van de vergunningen ook op.*

X Duurzaamheidsdoelstellingen (“sustainable development goals”)

Het actief nadenken en implementeren van de duurzaamheidsdoelstellingen in de erfgoedvisie zorgt voor een allesomvattende visie op het beheer van erfgoed. Waarbij het erfgoed ook een bredere rol kan dragen in de gemeentelijke beleid rond duurzaamheid.

<https://www.vlaanderen.be/uw-overheid/beleid/het-vlaamse-beleid-voor-duurzame-ontwikkeling/sdgs-in-vlaanderen>

Communicatie met de verschillende (erfgoed-) actoren en stakeholders:

Communicatie met al de betrokken partijen is noodzakelijk voor het ontwikkelen van een erfgoedvisie. Als voorbeeld kan de dialoog met de eigen inwoners positief zijn tijdens elke stap van het proces voor het ontwikkelen van een erfgoedvisie alsook de ontsluiting hiervan.

Suggesties:

- Organiseer bijeenkomsten, zoals een ontmoetingsavond, waarbij participatief de mening van de inwoners naar voren gebracht kan worden. **Werk hierbij bijvoorbeeld met een SWOT-analyse.** Onderzoek wat de sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen van het (huidig en toekomstig) erfgoedbeleid zijn.
- Ontsluiting naar eigen bevolking over het beheer van erfgoed binnen de gemeente. Kijk hiervoor bij de hoofding ‘Hoe ontsluiten?’
- Bouw een netwerk uit met de **eigenaars, erfgoedverenigingen, stakeholders, erfgoedorganisaties, externe bedrijven...** iedereen die een potentiële rol kan hebben binnen het erfgoedbeheer van de gemeente.
 - o **IOED's, Regionale Landschappen, ...**
 - o Denk hierbij na over de **participatievorm**: gaat uw erfgoedversie richting een **co-creatie** of blijft die eerder overheid gestuurd?
<https://www.vlaanderen.be/intern/beleid-en-regelgeving/hulpmiddelen-om-beter-beleid-te-maken/participatie/participatieladder>
- Het actief ondersteunen van de eigenaars van de gebouwen.

Eigen instrumenten (de ‘tools’) ontwikkelen:

Het ontwikkelen van eigen instrumenten (*tools*) zal voor de nodige ondersteuning en behoud zorgen van het onroerend erfgoed van de gemeente. De instrumenten moeten daarbij ook aangepast zijn aan de eigen situatie en context. Kijk dus ook zeker al naar het huidige gemeentelijk of kerkelijk beleid (gemeentelijk stedenbouwkundige verordening, het ruimtelijk uitvoeringsplan...) Vaak kan een bestaande tool aangevuld worden met de eigen instrumenten van de gemeenten en moet men hier dus complementair werken.

Suggesties:

- Ontwikkelen/aanvullen van een eigen **inventaris** voor het bouwkundig erfgoed
 - o De bestaande inventarissen kunnen out-dated of onvolledig zijn. Het opstellen van een inventaris van het bouwkundig, archeologisch of landschappelijk erfgoed zal een beter zicht werpen op het erfgoed van de gemeente.
 - o Met de hulp van lokale of interlokale verenigingen of vrijwilligers, of met externe onderzoeksbureaus.
- X Aandacht voor klein erfgoed, het funerair erfgoed, de veldkapellen, buurtwegen, veteraanbomen, grensbomen en -palen, ...
- Een **erfgoedkaart** ontwikkelen met aandacht voor zowel bouwkundig als landschappelijk en archeologisch erfgoed. Dit kan een tweeledige functie vervullen naar de ontsluiting toe.

- Oprichten van een **gemeentelijke erfgoedraad**. Dit is een adviesraad die het gemeentebestuur kan adviseren en bijstaan over zaken zoals de bescherming, het behoud, de ontsluiting... van het lokale erfgoed. De raad kan bestaan uit individuele geïnteresseerden, deskundige/experten, en vertegenwoordigers van lokale erfgoedorganisaties. De raad kan instaan voor het organiseren van activiteiten om het publiek te informeren en betrekken bij het onroerend erfgoed van de gemeente.

Waarop kan gesteund worden? Welke tools zijn al beschikbaar?

Inventariseren, waarderen en selecteren (~ identiteit bepalend):

- Tool: Wetenschappelijke inventaris Agentschap Onroerend Erfgoed: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/>
- Intergemeentelijke Onroerend Erfgoeddienst (IOED): <https://www.onroerenderfgoed.be/overzicht-van-de-erkende-ioeds>
- Handleiding inventariseren en waarderen Agentschap Onroerend Erfgoed: <https://www.onroerenderfgoed.be/publicaties/handleiding-inventariseren-van-bouwkundig-erfgoed>
- De afwegingskaders van Agentschap Onroerend Erfgoed: <https://www.vlaanderen.be/publicaties/waarderen-van-erfgoed-erfgoedwaarden-en-criteria-afwegingskader>
- Handleiding subsidie binnen het provinciaal reglement beheer
- Het roerend erfgoed binnen het patrimonium inventariseren:
 - o Meemo: <https://meemo.be/nl>

Beheer van eigen patrimonium:

Prioriteren & bouwfysische toestand

- Tool: Inspectierapporten Monumentenwacht – lidmaatschap <https://www.monumentenwacht.be/lid-worden>
- Tool: Faro erfgoedwijzer <https://faro.be/kennis>
- Onderhoudsfiches- en brochures Monumentenwacht Vlaanderen: <https://www.monumentenwacht.be/publicaties>

Landschapszorg

- Steunen op een Regionaal Landschap in de regio voor een actieve zorg van de landschappen.
 - o Zuid-Hageland: www.rlzh.be
 - o Noord-Hageland: www.rlnh.be
 - o Pajottenland & Zennevallei: www.pajot-zenne.be
 - o Dijleland: www.rld.be
 - o Brabantse Kouters: www.brabantsekouters.be

Bestemming hebben of zoeken via participatie

- Tool kerken: PARCUM en Platform Toekomst Kerken
 - o <https://www.parcum.be/nl/erfgoedadvies>
 - o <https://www.toekomstparochiekerken.be/>
- Tool kernversterking:
 - o [Toolkit kwalitatieve kernversterking | Provincie Vlaams-Brabant](#)
 - o <https://ruimtevoorvlaamsbrabant.be/kernversterking>
 - o Landelijke Gilden: <https://www.landelijkegilden.be/artikels/dorpszalen-en-gemeentehuizen-van-leegstand-naar-levendigheid>

Andere hulpmiddelen:

- FARO: <https://faro.be/>
- Herita: <https://www.herita.be/nl>

Hoe stimuleren behoud van het waardevol onroerend erfgoed op het grondgebied?

Financiële initiatieven:

Het regelmatig onderhoud van waardevol onroerend erfgoed kan aangemoedigd worden door een financiële tegemoetkoming te voorzien voor de (niet-)beschermde monumenten.

Suggesties:

- Voorzien van een erfgoedlening of premie (eventueel ondersteund door de IOED). Cf. IOED WinAr
 - o <https://www.winar.be/nieuws/45-erfgoedlening>
- Beheerders ondersteunen door het helpen om een erfgoedrekening te openen (Cf. Herita). Dit is een financiële stimulans waarbij donors een fiscaal attest kunnen ontvangen na een gift aan een specifiek erfgoed project.
 - o <https://www.herita.be/nl/erfgoedrekeningen>
- Het voorzien van een terugbetaling voor een abonnement van Monumentenwacht. De inspectiekosten terugbetalen als kan aangetoond worden dat de aanbevelingen uit het rapport van Monumentenwacht werden opgevolgd. Cf. gemeente Tremelo (Vlaams-Brabant) maar ook Riemst en Pelt (Limburg)
 - o <https://www.tremelo.be/product/2968/gemeentelijke-premie-onroerend-erfgoed>
 - o <https://www.riemst.be/nl/wonen/erfgoed-en-monumenten/premie-onderhoudswerken>
 - o <https://www.gemeentepelt.be/monumentenwacht>

Richtlijnen al dan niet in combinatie van financiële impuls:

- Stedelijke verordening cf. Leuven en Tienen
 - o <https://www.tienen.be/menu/wonen-en-bouwen/bouwen-en-verbouwen/werken-aan-waardevol-en-beschermde-erfgoed/toelage-waardevol-bouwkundig-erfgoed-aanvragen>
 - o <https://www.leuven.be/erfgoedpremie>

Meenemen in beleid kernversterking, in ruimtelijke ordening

Inspiratie:

- <https://ar-tur.be/tools/toolbox-dorpse-architectuur>
- <https://www.west-vlaanderen.be/dorpsarchitectuur>
- <https://www.vlaamsbrabant.be/nl/ruimtelijke-planning/projecten/lokale-ruimte-trajecten/toolkit-kwalitatieve-kernversterking>
- <https://www.vlaanderen.be/publicaties/beschermde-stads-en-dorpsgezichten-in-vlaanderen>

Publieksgerichte initiatieven: Erfgoedprijs?

Initiatieven die de inwoners van de gemeente betrekken kunnen een stimulans creëren om de eigenaars van een bouwkundig erfgoedpand actief te laten onderhouden en beheren. Hier hoeft geen grote monetaire prijs aan vast te hangen. De ontsluiting van een winnaar, in bijvoorbeeld het gemeenteblad, kan al genoeg zijn.

Uitwerken van een infoloket binnen de gemeentelijke administratie:

Het is waardevol om binnen de gemeentelijke administratie een infoloket op te richten als centraal aanspreekpunt voor alle vragen rond het erfgoed, zoals informatie over regelgeving, beheer en subsidiemogelijkheden.

Hoe ontsluiten?

Deelname aan publieksdagen - Open Monumentendag, Erfgoeddag, Archeologiedagen, Open Kerkendagen, molens...

- <https://www.openmonumentendag.be/activiteiten>
- <https://faro.be/erfgoeddag>
- <https://www.archeologiedagen.be/>
- <https://openchurches.eu/nl-be/paginas/de-open-kerkendagen>
- <https://www.molenforumvlaanderen.be/> - <https://www.levendemolens.be>

Inschrijven in toeristisch aanbod – openstellen van het erfgoed

- Bij erfgoedorganisaties zoals bijvoorbeeld Herita en Open Kerken kan men melden dat het erfgoed open is voor bezoek.
 - o <https://openchurches.eu/nl-be>

- In combinatie met een andere activiteit:
 - o Kunst- of lichtinstallaties
 - o Wandelingen
 - o ...
- Herbestemmingen met een publieke functie.

Opstellen van een 'erfgoedkaart'

- Ruimtelijk weergeven waar dat het erfgoed zich bevindt.
- Een publieke versie publiceren, waarbij inwoners en bezoekers zelf kunnen zoeken naar het erfgoed in de gemeente.
- Tool: Faro – erfgoedapp <https://erfgoed.app/>

Bewoners betrekken bij/informereren over restauratie patrimonium

- Restauratie rondleidingen organiseren
- Actieve participatie bij het uitdenken van een herbestemming

Opleiden van gidsen + erfgoed- wandelingen organiseren in de gemeente

Betrekken scholen:

- <https://www.cultuurkuur.be/erfgoed>
- <https://www.archeologiedagen.be/scholen>
- <https://www.vlaamsbrabant.be/nl/onderwijs-en-vorming/educatief-aanbod/lespakket-onroerend-erfgoed>
- <https://www.vlaamsbrabant.be/nl/onderwijs-en-vorming/educatief-aanbod/archeokit>

Inspiratie: voorbeelden erfgoedvisies

Brugge (BE):

<https://www.brugge.be/sites/default/files/2024-02/BeleidsvisieBruggeOnroerendErfgoedgemeente.pdf>

Deurne (NED):

<https://www.deurne.nl/erfgoedvisie>

Den Haag (NED):

https://haagsgemeentearchief.nl/images/PDF_bestanden/Erfgoedvisie_maart_2021.pdf

Oisterwijk (NED):

<https://www.oisterwijk.nl/bestuur-en-organisatie/publicaties-besluiten-beleid/visies-en-beleid/erfgoedvisie-2021-2026>

Altena (NED):

<https://www.gemeentealtena.nl/vrije-tijd/cultuur-in-altena/erfgoedvisie>

Brabants Landschap (vanaf p. 17):

<https://brabantslandschap.docufiller.nl/docupage/view/ZHBhZzo1NDA2/694e343f01633748114cc3e5dc6039d2#page/17>

Agentschap onroerend erfgoed:

<https://www.onroenderfgoed.be/visieontwikkeling>

<https://www.onroenderfgoed.be/uitwerking-van-een-lokaal-erfgoedbeleid>